

Babel og guddommelig territoriell tildeling (1 Mos 11,1-9)

Det er Stein Erland Brun som fører ordet her. I den forrige artikkelen min gjorde jeg rede for hvordan 1. Enoks bok gir opplysende detaljer om opprøret av 200 gudesønner som i korthet er omtalt i 1. Mosebok 6,1-8. Mens menneskenes første opprør skjedde i Eden, er det handlingene til de 200 vokterne som virket som en katalysator for å spre ondskap og fordervelse blant menneskeheten.

Disse to syndefallene som er omtalt i 1Mos 3 og 6 er viktige innslag i et teologisk prelude som danner en ramme for resten av Bibelen. Sammen med en tredje hendelse som vi skal ta for oss i det følgende, er disse hendelsene kjernekomponenter i det overnaturlige verdensbildet til den jødiske kulturen som Jesus ble født inn i.

Når vi nå skal bla oss litt lengre utover i det gamle testamentet, vil vi se at himmelske veseners syndefall dessverre ikke stoppet med de 200 som steg ned på fjellet Hermon.

Nok en gang henter jeg mesteparten av stoffet til denne artikkelen fra Michael S. Heisers bok «The Unseen Realm. Recovering the Supernatural Worldview of the Bible». Denne artikkelen er mitt fritt komponerte sammendrag av side 110-124 i boken.

Mellom syndfloden og Babel

La oss begynne med en kort repetisjon av 1 Mos 6,4:

Det var kjemper (hebraisk: *nefilim*) på jorden i de dager, og siden også. For gudesønnene gikk inn til menneskedøtrene, som fødte dem barn. Dette er de mektige fra eldgammel tid, de navngjetne.

Disse kjempene blir omtalt som de mektige (eller «mektige krigere», hebraisk: *gibborim*) - og de navngjetne (eller «de med et navn», hebraisk: *sjem*). Disse ordene *gibbor(im)* og *sjem* finner vi igjen flere steder i den gammeltestamentlige historieskrivingen. Det første stedet finner vi allerede i 1 Mos 10,6-12, altså umiddelbart etter fortellingen om syndfloden. Her er de brukt om Nimrod, et av Noahs oldebarn. Navnet Nimrod betyr antageligvis «opprør/opprører». Der leser vi blant annet:

Han var den første som ble mektig på jorden ... Kongedømmet hans omfattet først Babel, Erech, Akkad og Kalne i landet Sinear. Fra dette landet dro han til Assur og bygde Ninive, Rehobot-Ir og Kalah og Resen mellom Ninive og Kalah, det er den store byen.

Nimrod blir altså omtalt som *gibbor* -- det vil si en mektig (kriger) -- og hans erobringer tilsier at han er en slags stamfar til Babylon og Assyria. Dette er to sivilisasjoner som senere vil ødelegge drømmen om et jordisk gudsrrike i Israel. Denne beskrivelsen av Nimrod i 1 Mos 10, kan oppfattes som en bro mellom overtredelsene i 1 Mos 6,1-4 og den neste store hendelsen i 1. Mosebok som vil være grensesettende for hele Israels historie.

Tårnet i Babel og verdensbildet i 5 Mos 32

Den kjente fortellingen om tårnbyggingen i Babel dreier seg om noe langt mer enn et mislykket byggeprosjekt og språklig forvirring. Fortellingen står sentralt i det gammeltestamentlige verdensbildet. Det var i Babylon at menneskene prøvde å lage seg et navn (1 Mos 11,4) ved å bygge et tårn som nådde til himmelen – det vil si til gudenes sfære.

Fortellingen i 1 Mos 11,1-9 går slik:

¹ Hele jorden hadde samme språk og samme ord. ² Da de brøt opp fra øst, fant de en bred dal i landet Sinear og slo seg ned der. ³ De sa til hverandre: «Kom, så lager vi teglstein og brenner dem harde!» De brukte tegl til byggestein og jordbek til bindemiddel. ⁴ Og de sa: «Kom, la oss bygge oss en by og et tårn som når opp til himmelen, og skaffe oss et navn så vi ikke blir spredt ut over hele jorden!»

⁵ Da steg Herren ned for å se på byen og tårnet som menneskene bygde. ⁶ Herren sa: «Se, de er ett folk, og ett språk har de alle. Og dette er det første de gjør! Nå vil ingen ting være umulig for dem, uansett hva de bestemmer seg for å gjøre. ⁷ Kom, la oss stige ned og forvirre språket deres så den ene ikke forstår den andre!» ⁸ Så spredte Herren dem derfra ut over hele jorden, og de holdt opp med å bygge på byen. ⁹ Derfor kalte de den Babel, for der forvirret Herren hele jordens språk. Og derfra spredte Herren dem ut over hele jorden.

Når denne teksten i 1 Mos 11 er lest, har man lett for å tenke at «her er det som står i det gamle testamentet om det som skjedde i Babel». Men det stemmer ikke. Hendelsen er omtalt andre steder i GT, og blant disse er 5 Mos 32,8-9 viktigst. I Bibelselskapets oversettelse lyder disse versene slik, og vi skal snart se at her er en liten utfordring med oversettelsen som tilslører budskapet:

⁸ Da Den høyeste ga folkeslagene land og skilte menneskene fra hverandre, satte han grenser mellom folkene etter tallet på Israels sønner.

⁹ Herrens del er hans eget folk, Jakob er hans arvelodd.

Mesteparten av 5 Mos 32 er en sang Moses fremførte – en sang om Gud som far som skapte Israelfolket. Når Bibelselskapet i slutten av vers 8 skriver «... etter tallet på Israels sønner», har de valgt å holde seg til de kildene man hadde før «Dødehavsrullene» ble funnet. I disse nye funnene, finner vi følgende formulering: «... etter tallet på gudesønner». Formuleringen i «Dødehavsrullene» virker riktigere, for Israel var ennå ikke blitt et folk på den tiden da det skjedde som Moses snakker om i disse versene, nemlig at Gud etter tårnet i Babel spredte folkene utover jorden slik det med all tydelighet slås fast i 1 Mos 11,8.

La oss derfor ta versene en gang til med ordlyden fra «Dødehavsrullene». Og for å sette versene i sin ramme, starter vi denne gangen med vers 7:

⁷ Husk de eldgamle dager, gi akt på årene fra slekt til slekt! Spør din far, la ham fortelle deg, spør de gamle, la dem gi deg svar.

⁸ Da Den høyeste ga folkeslagene land og skilte menneskene fra hverandre, satte han grenser mellom folkene etter tallet på gudesønner.

⁹ Herrens del er hans eget folk, Jakob er hans arvelodd.

Det Moses minner folket på her, er noe som skjedde i «de eldgamle dager»: Nasjonene ble satt under administrasjon av gudesønner (hebraisk: *benej ha-’elohim*) – og som jeg har gjort rede for i en tidligere artikkel, er dette åndsvesener med autoritet til å styre og stelle på Herrens vegne. Denne fortolkningen understøttes av en lignende tekst i 5 Mos 4,19-20:

Og når du løfter blikket mot himmelen og ser solen og månen og stjernene, hele himmelens hær, må du heller ikke la deg forføre så du tilber dem og dyrker dem, for disse har Herren din Gud gitt til alle folkene under himmelen.

Men dere har Herren tatt og ført ut av smelteovnene, ut av Egypt, for at dere skal være hans eiendomsfolk, slik dere er i dag.

Her trengs kanskje en forklarende merknad: Himmelleger og stjerner blir ofte i GT oppfattet som den synlige herligheten av åndsvesener – eller «himmelens hær» som det også står i det samme verset. Versene inneholder med andre ord en advarsel til Israels folk mot å tilbe andre åndsvesener enn JHWH, for disse åndsvesener har Herren gitt til alle de andre folkene under himmelen.

La oss så vende tilbake til 5 Mos 32,8-9. Det vi leser der er hvordan Guds spredning av folkeslagene fra Babel resulterte i at han nærmest gjorde de andre folkeslagene «arveløse» - jfr. formuleringen «Jakob er hans arvelodd». Israelittene skal være *hans* eiendomsfolk. Vi kan nærmest oppfatte det som om Gud sier til hvert av de andre folkeslagene: «Hvis det er slik at *du* ikke vil adlyde meg, så er ikke *jeg* interessert i være din gud, og jeg vil derfor gi deg en annen gud som du kan tilbe og som vil herske over deg.»

Og hvordan klarte så gudesønnene sitt administrasjonsansvar over nasjonene?

Det leser vi om i Salme 82:

¹ En salme av Asaf.

Gud står fram i guders forsamling, midt mellom guder holder han dom:

² Hvor lenge vil dere dømme med urett og holde med de skyldige?

³ Hjelp svake og farløse til deres rett, frikjenn hjelpeløse og fattigfolk,

⁴ berg fattige og svake, fri dem fra de lovløses hånd!

⁵ De vet ingenting, skjønner ingenting, de går omkring i mørke, alle jordens grunnvoller rokkes.

⁶ Jeg har sagt: «Dere er guder, sønner av Den høyeste er dere alle.

⁷ Men dere skal dø slik et menneske dør, og falle slik en av fyrstene faller.»

⁸ Reis deg, Gud, hold dom over jorden, for alle folkeslag er din eiendom.

At det også i denne salmen er snakk om såkalte gudesønner, ser vi særlig av vers 6 som lyder slik:

⁶ Jeg har sagt: «Dere er guder, sønner av Den høyeste er dere alle.

Men dette er nok noen andre gudesønner enn dem som er omtalt i 1 Mos 6,1-8, for ifølge Enoks bok ble disse bundet på hender og føtter og holdes som fanger i mørket inn til dommens dag, og det skjedde lenge før den territorielle tildelingen til gudesønner rett i etterkant av Babel. Det som beskrives i Salme 82, er at JHWH anklager de gudesønnene han satte til å administrere over nasjonene for vanstyre og korrump forvaltning. De klarte med andre ord oppgaven sin svært dårlig – så dårlig at det felles dødsdom over disse åndsvesener som i utgangspunktet var skapt til en udødelig tilværelse.

Det vi leser i 1. Mosebok 11 om Guds dømmende aksjon i Babel, virker tilsynelatende svært drastisk. Men poenget der er ikke at Gud er en streng bygningsinspektør. Oldtidsforskere er enige om at tårnet i Babel er et menneskeskapt hellig fjell – en *ziggurat*, også kalt et tempel-tårn, (se: <https://no.wikipedia.org/wiki/Ziggurat>). I den mesopotamiske kulturen bygget man slike strukturer for at de skulle bli boliger for gudene. Hensikten med disse byggeprosjektene var å bringe det guddommelig ned til jorden. Når det i fortellingen om tårnet i Babel står at de ønsket å skaffe seg et navn, går tankene raskt tilbake til 1 Mos 6,4 om kjempene som var navngjetne. Byggingen av tårnet i

Babel innebar med andre ord en videreføring av babylonsk religiøs kunnskap, og den innebar å bytte ut JHWHs herredømme til fordel for Babels guder.

I Eden får menneskene ved Adam og Eva et omfattende mandat og oppdrag som blant annet lyder slik: «Vær fruktbare og bli mange, fyll jorden og legg den under dere! (1 Mos 1,28). Etter at de 200 gudesønnene har gjort opprør mot Gud og avlet barn med menneskedøtre (1 Mos 6,1-8 og 1 Enok), øker ondskapen voldsomt på jorden, og Gud beslutter å starte på nytt med Noah etter syndfloden (1 Mos 7 og 8). I 1. Mosebok 9,1 gjentar Gud oppdraget til menneskene, denne gangen overfor Noah og sønnene hans: «Vær fruktbare, bli mange og fyll jorden!» Men når vi kommer til 1. Mosebok kapittel 11, ser vi at i stedet for å adlyde JHWH, samlet folket seg i et stort dalføre i Sinear og begynte å bygge en by og et tårn. Det teologiske budskapet i 1. Mos 11 er helt tydelig: Menneskeheten hadde vendt ryggen til JHWH og hans plan om å gjenskape Eden gjennom dem - og derfor ville Gud vende dem ryggen og starte på nytt igjen - denne gangen gjennom Abram for å opprette en pakt med et folk som under tårnbyggingen i Babel ennå ikke eksisterte, nemlig Israel.

Selv om Guds avgjørelse er krass, er ikke nasjonene helt uten håp. Etter å ha frasagt seg ansvar for nasjonene etter tårnbyggingen i Babel (1 Mos 11,8), kaller JHWH allerede i neste kapittel (1 Mos 12) Abram – og av alle steder kalles Abram ut fra Mesopotamia. JHWH tar med andre ord en person ut fra senteret av frafallet for å starte en ny nasjon. Og i sin pakt med Abram, sier Gud at alle jordens folk skal velsignes gjennom Abrahams etterkommere (1 Mos 12,1-3). Israel skulle være i pakt med han som er «Gud over alle guder» og «Herre over alle herrer» (5 Mos 10,17). Folkeslagene som var gjort arveløse ville være i et åndelig trelleforhold til de korrupte gudesønnene. Men Israel skulle være en kanal, en formidler – «et kongerike av prester» (2 Mos 19,6).

Kosmisk geografi

Etter den skjebnesvangre utviklingen i Babel, dreier Israels historie seg i all hovedsak om Israel versus de arveløse nasjonene og JHWH versus de korrupte, frafalne gudesønnene som var satt til å styre over disse nasjonene. Det at Gud skilte menneskene fra hverandre og ga folkeslagene landområder underlagt gudesønner, er et vesentlig bakteppe for svært mye av det som videre skjer i bibelhistorien. Dette er den teologiske linsen tidligere tiders israelitter brukte for å se på sin egen nasjon i forhold til alle andre, og sin *elohim*, JHWH, i forhold til gudene til disse nasjonene. Per definisjon er JHWH «Den Høyeste» (*eljon*) – som er den tittelen som er brukt i 5 Mos 32,8-9.

Det gamle testamentet beskriver derfor en verden hvor det er trukket opp kosmiske linjer i geografien. Israels territorium var hellig grunn fordi dette var JHWHs «arvelodd» for å holde oss til terminologien i 5 Mos 32,9. Territoriet til andre nasjoner tilhørte andre *elohim* fordi JHWH hadde gitt ordre om det. Så viste salme 82 oss at disse andre *elohim* ble korrupte – uten at GT forteller oss hvordan dette skjedde. Men det blir gjort helt klart i 5 Mos 4,19-20; 17,3; 29,25 og 32,17 at det ikke var legitimt for en israelitt å dyrke disse *elohim*, det vil si disse frafalne gudesønnene.

La oss nå mot slutten vie 1. Mosebok kapittel 10 litt oppmerksomhet. Ved første øyekast kan dette kapitlet se ut som kun en gedigen slektstavle over etterkommerne etter Noah. Men i Bibelselskapets oversettelse har dette kapitlet fått overskriften «Folkeslagene på jorden». Denne tittelen er ikke uten grunn, selv om vers 1 begynner slik: «Dette er slektshistorien til Noahs sønner ...». For i vers 5 leser vi: «Fra dem har folkeslagene på fjerne kyster bredt seg ut i sine land, hvert med sitt språk, slekt for slekt, folkeslag etter folkeslag.» Og dessuten finner vi disse navnene videre utover i GT – ikke som navn på slekter eller stammer, men som navn på territoriale områder. Bibelforskere har kommet fram til at antallet benevnte slektinger etter Noah, og dermed tallet på nasjoner benevnt der, er 70. Dette

er et tall som dukker opp enkelte steder videre utover i Bibelen – se for eksempel Lukas 10,1 om Jesu utsendelse av et stort antall disipler, hvor noen manuskripter har 70 og ikke 72. Forklaringsnøkkelen til de fleste av disse stedene ligger i tallet på nasjoner nevnt i 1. Mosebok kapittel 10, et kapittel som gjerne benevnes som «nasjonstabellen». I fotnoter til kapittel 10 i Bibelselskapets oversettelse kan en lese hvor i geografien mange av disse territoriene befinner seg. De mest kjente territoriene strekker seg fra den arabiske halvøya nordover i Mesopotamia inn i nåværende Tyrkia, opp mot Svartehavet og Det Kaspiske Hav, vestover forbi de greske øyene helt til Spania, langs kysten av Nord-Afrika, Egypt og sørover mot Sudan og inn i Etiopia. Dette var jødernes mentale verdenskart.

Det kosmisk-geografiske perspektivet som dras opp i kjølvannet av Babel, kaster lys over mange avsnitt både i GT og NT. Avslutningsvis kan vi i all korthet nevne noen få av dem:

- **1. Samuel 26,19**

Dette er en av de gangene den unge David måtte flykte fra Saul, og her sier han til Saul: «Hør nå herre konge hva din tjener sier: Er det Herren som har hisset deg opp mot meg, så la ham kjenne duften av offer. Men er det mennesker, skal de være forbannet for Herrens ansikt. For nå jager de meg bort så jeg ikke får bo i Herrens eget land, og sier: Gå din vei og dyrk andre guder!»

David er med andre ord bekymret over ikke å kunne tilbe JHWH slik han skal dersom han ikke kan bli værende «på hellig grunn», for landområdene utenfor Israel tilhører «andre guder».

- **Daniel 10**

I Daniels bok kapittel 10 har Daniel et syn av et guddommelig vesen som snakker til ham og sier følgende (vers 12-14 og 19-20):

¹² Så sa han til meg: «Vær ikke redd, Daniel! For fra den første dagen du viet ditt hjerte til å vinne innsikt og til å ydmyke deg for din Gud, er ordene dine blitt hørt, og på grunn av ordene dine har jeg kommet. ¹³ Fyrsten over Perserriket gjorde motstand mot meg i tjueen dager. Da kom Mikael, en av de fremste fyrstene, og hjalp meg der jeg var holdt tilbake hos perserkongene. ¹⁴ Nå har jeg kommet for å få deg til å forstå hva som skal hende folket ditt i de siste dager. For dette er enda et syn som handler om de dagene.»

...

¹⁹ Da spurte han meg: Vet du hvorfor jeg har kommet til deg? Nå må jeg vende tilbake for å føre strid mot fyrsten over Persia. Når jeg drar ut, kommer fyrsten over Javan. ²⁰ Men jeg skal fortelle deg det som er skrevet i Sannhetens bok. Det er ikke en eneste som støtter meg mot dem, unntatt Mikael, som er fyrsten over dere.

Bibelforskere er enige om at «prinsene» eller «fyrstene» som er omtalt i Daniel 10 er åndsvesener og ikke mennesker. Det er også bred enighet om at dette begrepet har sin bakgrunn i 5 Mos 32,8-9.

- **Apg 17,26-27**

Når Paulus holder sin tale til athenerne på Areopagos, sier han blant annet:

²⁶ Av ett menneske har han skapt alle folkeslag. Han lot dem bo over hele jorden, og han satte faste tider for dem og bestemte grensene for deres områder. ²⁷ Dette gjorde han for at de skulle søke Gud, om de kanskje kunne lete seg fram og finne ham. Han er jo ikke langt borte fra en eneste av oss.

Paulus henspiller åpenbart til den situasjonen nasjonene kom i etter Guds aksjon ved Babel, avspeilet i den verdensanskuelsen vi finner i 5 Mos 32,8-9. Og Paulus har i tankene den påfølgende pakten med Abraham når han sier «... for at de skulle søke Gud om de kanskje

kunne lete seg fram og finne ham.»

- **1 Kor 2,6-8; Ef 3,10, Ef 2,2 og Ef 6,12**

Disse stedene bruker Paulus uttrykk som «denne verdens herskere», «maktene og åndskreftene i himmelrommet», «herskeren i himmelrommet, den ånd som nå er virksom i de ulydige» og «makter og åndskrefter, verdens herskere i dette mørket, ondskapens åndehær i himmelrommet». De greske ordene som ligger bak disse uttrykkene brukes også i greske sekulære tekster for myndigheter med en tildelt autoritet over et geografisk område. Hos Paulus ser vi igjen det som beskrives i 5 Mos 32,8-9 – kombinasjonen av åndelig og territoriell maktutøvelse. Og disse kosmiske åndskreftene er de som ble avkledd og stilt fram til spott og spe ved Kristi død og oppstandelse, slik det står beskrevet i Kolosserne 2,15.